

کودتا در گابن- «جبهه دوم» علیه فرانسه؟

دمیتری نفیودوف (DMITRY NEFYODOV)

ا. م. شیری

کشور غنی از منابع طبیعی می‌تواند به موضوع اختلاف بعدی تبدیل شود

در زمانی که نیجر در آستانهٔ مداخلهٔ برخی از همسایگان خود در جامعهٔ اقتصادی غرب آفریقا قرار دارد، واکنش زنجیره‌ای رد استعمار نو غرب می‌تواند به سایر بخش‌های امپراتوری استعماری سابق فرانسه سرایت کند. روز ۳۰ اوت ۲۰۲۳، گروهی از افسران عالی‌رتبه ارتش گابن، برکناری رئیس‌جمهور علی بن بونگو اوندیبا را که از سال ۲۰۰۹ در قدرت بود، از تلویزیون ملی اعلام کردند. این کودتا تقریباً بلافاصله پس از اعلام مرکز رسمی دولتی این کشور آفریقایی مبنی بر انتخاب مجدد رئیس‌جمهور برای دورهٔ سوم رخ داد: نتایج انتخابات ۲۶ اوت حاکی از این است که وی نزدیک به دو سوم آراء را به دست آورده است. رقیب اصلی اوندیبا، کاندیدای مشترک مخالفان، آلبرت اوندو اوسا، کمی کمتر از یک سوم کسب کرد. مخالفان از تخلفات در جریان انتخابات و عدم موافقت با نتایج آن خبر دادند.

آسوشیتدپرس یادآوری می‌کند که خانوادهٔ بونگو اوندیبا به مدت ۵۵ سال در گابن در قدرت بودند و روابط نزدیکی با فرانسه داشتند. در پایان ماه ژوئن، رهبر اکنون برکنار شده، با امانوئل ماکرون، رئیس‌جمهور فرانسه در پاریس دیدار کرد. نظامیان که از حمایت گروه‌های مخالف در پایتخت و برخی مناطق دیگر کشور برخوردارند، می‌گویند: «ما به رژیم فعلی پایان خواهیم داد». بر اساس اعلام حاکمیت نظامی جدید، «سیاست غیرمسئولانهٔ رئیس‌جمهور گابن به وخامت امور داخلی کشور که مستقیماً بر تشدید مشکلات در جامعه تأثیر می‌گذاشت، منجر می‌شد». لغو نتایج انتخابات، انحلال نهادهای دولتی و «بسته شدن موقتی» مرزهای گابن اعلام شده است (احتمال دارد خود کمیسیون انتخابات که در قانون اساسی تضمین شده، منحل شود).

رهبر جدید، بریس اولیگی نگوما، وعده داد که کشور تمام به تعهدات خود در سطوح داخلی و بین‌المللی پای‌بند خواهد بود. این در حالی است که پیشتر از قصد مقامات جدید برای بررسی سیاست خارجی و توافقات اقتصادی خارجی گابن برای انطباق آن‌ها با منافع ملی گزارش شده بود. احتمال دارد که حضور گابن (از زمان استقلال در سال ۱۹۶۰) در منطقهٔ فرانک آفریقای مرکزی تحت کنترل پاریس نیز مورد مطالعهٔ همه‌جانبه قرار گیرد. همچنین ممکن است مسائلی در خصوص همکاری نظامی-سیاسی با استعمارگر سابق

که هنوز پایگاه‌های نظامی در گابن در نزدیکی پایتخت (لیبرویل) و در منطقه پورت جنتیل، بندر اصلی گابن با مجموع ۴۰۰ نظامی دارد، مطرح شود. در این میان، اکثر شرکت‌های فرانسوی و سایر شرکت‌های خارجی به فکر تعلیق کار خود در این کشور هستند.

دمیتری پسکوف، سخنگوی ریاست جمهوری روسیه به رسانه‌ها گفت که کرملین «نگرانی عمیق خود را نسبت به رویدادهای گابن» ابراز کرد و افزود که مسکو «وقایع این کشور را از نزدیک زیر نظر دارد». ماریا زاخارووا، سخنگوی وزارت خارجه روسیه نیز به شهروندان روسیه توصیه کرد از سفر به این کشور، جز در موارد ضروری، خودداری کنند و گفت: وزارت امور خارجه روسیه «به شدت نگران وضعیت گابن است، تحولات این کشور دوست روسیه را دنبال می‌کند و به تثبیت سریع اوضاع امیدوار است».

نخبگان گارد جمهوری و گارد شخصی رئیس جمهور همراه با پلیس و نیروهای مرزی، نیروی ضربت کودتا را تشکیل می‌دهند. پاریس کودتای نظامی را بلافاصله محکوم کرد و تحولات اوضاع در گابن را از نزدیک زیر نظر دارد. بر اساس داده‌های غیررسمی، به ارتش فرانسه در این کشور دستور داده شده تا در حال حاضر بی‌طرف بمانند، ظاهراً به این امید که دیر یا زود همه چیز در مسیر درست قرار گیرد.

تاکتیک‌های مشابه اغلب توسط ارتش فرانسه در دیگر مستعمرات سابق آفریقا استفاده می‌شود و به پاریس فرصت حفظ پایگاه‌های نظامی خود را در آنجا فراهم می‌کند. اگر مخالفان، حتی پس از به قدرت رسیدن تضعیف شوند، فرانسوی‌ها برای «برقراری نظم» پای‌بند تشریفات نخواهند بود. همانطور که بارها در چاد، جمهوری آفریقای مرکزی، ساحل عاج، توگو و در همان گابن نبودند.

Табл. 1. — Запасы основных полезных ископаемых (1981)

Полезное ископаемое	Запасы	
	общие	достоверные
Нефть, млн. т	—	63 ¹
Природный газ, млрд. м ³	—	15 ¹
Железные руды, млн. т	1500	800
Марганцевые руды, млн. т	450	200
Урановые руды ² , тыс. т	37,0	23,6
Золото, т	40—50	—

¹ На 1980. ² По содержанию U₃O₈.

داده‌های وزارت زمین‌شناسی اتحاد شوروی مربوط به گابن. تا پایان دهه ۲۰۱۰ ارقام مذکور بیش از دو برابر شده است

مهم این است که کشور گابن علیرغم قلمرو کوچکش، یکی از ۱۰ کشور پیشرو این قاره از نظر صنایع نفت، ذخایر طلا، پلاتین، سنگ‌های قیمتی، اورانیوم، آهن، سنگ معدن منگنز، عناصر خاکی کمیاب، با ارزش ترین چوب استوایی، جذاب‌ترین مستعمره سابق فرانسه در آفریقا است. غیر از منابع نفتی ساحلی (۲۵ درصد در خشکی)، ذخایر انواع مواد خام، مانند جنگل‌های استوایی، در داخل و یا نزدیک مرزهای کشورهای همسایه قرار دارند. البته، توسعه و صادرات این مواد و دیگر انواع مواد خام، از جمله، چوب قرمز و رنگدانه‌ای گران‌بهای درخت ماهون، تولید میوه‌های گرمسیری و نیمه‌گرمسیری، دانه‌های کاکائو، روغن نخل، به طور قانونی یا عملی عمدتاً توسط تجارت فرانسه که سهام آن سقوط کرد، کنترل می‌شود.

در عین حال، حداقل ۶۰ درصد از حجم کل صادرات این نوع مواد اولیه (و محصولات نیمه تمام آنها) مدتهاست به فرانسه ارسال می‌شود. میزان پردازش داخلی منابع مذکور در خود گابن هنوز به سختی از ۱۵٪ فراتر می‌رود و جای تعجب نیست که بخش قابل توجهی از جمعیت این ثروتمندترین کشور در آستانه فقر یا زیر خط فقر قرار دارد.

مناطق فرانک آفریقای غربی و مرکزی

استخراج اورانیوم در منطقه اصلی اورانیوم گابن - موآندا (نزدیک مرز با کامرون و کنگو سابق فرانسه) اغلب از پایگاه‌های نظامی فرانسه پاسداری می‌شود. ارتش فرانسه متناوباً از سایر حوزه‌های منابع این کشور نیز «بازدید می‌کند». به دنبال منافع خود، پاریس بمنظور حراست از منافع خود، تا سال ۱۹۶۸ از حفظ رژیم استعماری اسپانیا در گینه استوایی، که از نظر جغرافیایی توسط گابن و کامرون احاطه شده، حمایت می‌کرد. زیرا، این رژیم استعماری موقعیت پاریس را در آفریقای مرکزی به طور غیرمستقیم تقویت می‌کرد. جالب است که فرانسه بلافاصله پس از خروج مادرید از گینه استوایی، در تلاش برای خنثی کردن نفوذ در حال افزایش اتحاد شوروی، برنامه‌ای با هدف واکنش نظامی-سیاسی به روندهای سیاسی داخلی و خارجی در مستعمرات سابق خود تدوین کرد. و این در حالی است که اتحاد جماهیر شوروی از مداخله در امور داخلی کشورهای گابن، ساحل عاج، سنگال، توگو، چاد، جمهوری آفریقای مرکزی و کامرون که ستون فقرات حضور فرانسه در این قاره بودند، اجتناب کرد و حتی به کشورهای طرفدار شوروی، یعنی مالی، ولتای علیا (بورکینافاسو کنونی)، کنگو و بنین ترک منطقه فرانک و قطع تماس با استعمارگر سابق را پیشنهاد نکرد.

هدف از توسعه همکاری بین اتحاد شوروی و جمهوری آفریقای مرکزی در دوره ژان-بدل بوکاسا (دهه ۱۹۶۰ - اواسط دهه ۱۹۷۰) تأثیرگذاری بر مقامات محلی برای خروج کشور از منطقه فرانک و بستن پایگاه‌های نظامی فرانسه نبود. بدین سبب، در پاریس نفوذ شوروی در آفریقای سابق فرانسه را بیشتر از آمریکا یا انگلیس قابل قبول‌تر می‌دانستند و مسکو نیز به آن با یک سیاست خارجی متعادل در قاره سیاه پاسخ داد و بدین وسیله، کشورهای «غیر طرفدار شوروی» آفریقای سابق فرانسه را خارج از نفوذ واشنگتن و لندن نگه داشت (به عنوان مثال، مطبوعات شوروی فقط گزارشات مختصری از مداخلات نظامی فرانسه در برخی از مستعمرات سابق آن می‌دادند). این سیاست، بر اساس برخی گزارش‌ها، سرانجام در سفر پیروزمندانه ژنرال دوگل، رئیس جمهور فرانسه به اتحاد شوروی در سال ۱۹۶۶ مورد توافق قرار گرفت.

امانوئل مکرون، رئیس جمهور فرانسه و لی وایت، وزیر بریتانیایی جنگلداری گابن، از پارک ملی نزدیک لیبرویل، مارس ۲۰۲۲ بازدید کردند.

لازم به ذکر است که مقامات سابق گابن با پیوستن به «کشورهای مشترک المنافع انگلیس» در سال ۲۰۲۲ و ارائه امتیازهای سخاوتمندانه به آمریکا، در سالهای اخیر سعی می‌کنند جهت‌گیری خود را به سوی پاریس «تضعیف» نمایند. وینسنت ماساسا، وزیر نفت گابن، در اوایل ژوئن، همراه با یکی از همکارانش از آنگولا، نشست اوپک پلاس در وین را ترک کرد و این سازمان را به پیگیری سیاست انحصار صادرات نفت به نفع سلاطین نفتی عربی و محروم کردن شرکای آفریقایی از «توانایی تأثیرگذاری بر توسعه سیاست جمعی و تضمین برابری همه کشورهای شرکت‌کننده در زمینه تولید و صادرات نفت متهم کرد».

گابن در سالهای ۱۹۷۵-۱۹۹۴ عضو اوپک بود و از سال ۲۰۱۶ دو باره به این سازمان پیوست. برخی کارشناسان به درستی بر این باورند که «فرانسه جهانی» از طریق حضور گابن در اوپک، سعی می‌کند بر سیاست این سازمان تأثیر بگذارد. با این حال، آیا فرانسه در آینده نیز قادر به انجام این کار خواهد بود یا خیر، به هیچوجه مشخص نیست. گابن، کشور نزدیک خط استوا، جایی که حضور فرانسه نسبتاً پایدار به نظر می‌رسید، اکنون ممکن است مسیر نیجر، مالی، جمهوری آفریقای مرکزی و بورکینافاسو را دنبال کند.

در سال ۲۰۱۷، بین وزارت نفت و هیدروکربن‌های گابن و روس نفت پیش‌نویس تفاهم امضا شد و زاروبژنفت و شرکت نفت گابن یادداشت تفاهم امضا کردند. در سال ۲۰۱۹، روسیه یک محموله سلاح‌های سبک را به عنوان حمایت از مبارزه با شکار غیرقانونی به این کشور اهدا کرد. به گزارش اداره گمرک فدرال فدراسیون روسیه برای سال ۲۰۲۰، در تجارت دوجانبه، واردات از گابن به روسیه به طور قابل توجهی از صادرات فراتر رفت. در آوریل ۲۰۲۲، گابن با تعلیق عضویت روسیه در شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد مخالفت کرد و در سپتامبر، یکی از چهار کشوری بود که از رأی دادن به قطعنامه دایر بر عدم به رسمیت شناختن همه‌پرسی در مناطق جدید روسیه خودداری کردند.

هرمان ایمونگو، وزیر امور خارجه گابن، رئیس هیأت این کشور آفریقایی در اجلاس ژوئیه «روسیه و آفریقا» در سن پترزبورگ بود. نمایندگان گابن علاقه‌مندی خود را برای گسترش همکاری‌های دوجانبه با تأکید بر حوزه‌های تجاری، اقتصادی، سرمایه‌گذاری و بشردوستانه ابراز کردند. با توجه به عضویت غیردائم گابن در شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال‌های ۲۰۲۲-۲۰۲۳، مسکو و لیبرویل در نظر دارند رویکردهای خود را در مورد مسائل جاری بین‌المللی و آفریقا، هماهنگ کنند. با این حال، با توجه به اهمیت سیاسی و اقتصادی

گابن برای فرانسه، گمان نمی‌رود استعمارگر سابق، چرخش احتمالی سیاست خارجی مقامات جدید لیبرویل را که برای آن نامطلوب است، نادیده بگیرد.

منبع: [وبگاه بنیاد فرهنگ راهبردی](#)

۱۳ شهریور-سنبله ۱۴۰۲